

tenetur quidem ad sumptus, ut illuc pensio transmittatur. Intellige, dummodo in contractu locationis detrahatur aliquid de ordinaria pensione, cùm hoc olsus meliorationum alienum sit à natura conductioñis. Cæterum expensæ modice, et ordinariæ in re conducta faciendæ, regulariter spectant ad conductorem; extraordinariæ verò ad locatorem, ut *Croix l. c. n. 1052. cum Spor. et Tamb.*

864. — Quær. 5. an debeatur pensio famulo conducto ad servitium annum, si ægrotet per aliquos menses, puta per trimes-
tre? Affirmat *S. Antonin. Graff etc. apud Croix lib. 3. p. 2. n. 1050.* Sed verius negat communis sententia, quam tenent *Lugo D. 29. n. 58. et Croix l. c. in fine cum Mol. Laym. et aliis.* Quia de justitia non debetur salarium pro obsequio non prestito. Putat autem *Azorius apud Lugo n. 60* teneri saltem dominum ad præstandum famulo alimenta, et expensas necessarias pro curatione. Melius tamen dicunt *ib. Rebell. et alii cum Dian.* non teneri nisi ad sumptus leves pro brevi infirmitate: Quinimo non immeritò ait *Lugo*, neque ad id obligandum esse dominum, nisi forte aliquando ex caritate, casu scilicet quo infirmus esset in gravi neces-
sitate. Bene tamen excipit *Ronc. quest. 3. R. 2.* nisi alicubi esset consuetudo, ut domini teneantur ad totum stipendum, si famulus, ad annum conductus, per aliquot dies ægrotet.

DUBIUM XII.

De contractu Emphyteusi, Feudi et Libelli.

863. Quid de Emphyteusi? — **866.** An debeatur pensio in gravi jactura fructuum? — **867.** — Quid de Feudo? — **868.** Quid de Contractu Libellatico?

863. — « **RESP. 1.** Emphyteusis est contractus similis locationi, in quo res immobilis, quæ cultura possit effici melior, conce-
ditur alteri, vel in perpetuum, vel nec brevitas saltem, quam
ad decennium; ita ut dominium ejus directum, et possessio
civilis maneat apud dominum, qui tradit in Emphyteusim;
dominium autem utile transferatur in Emphyteutam, cum hoc
onere, ut quotannis certum canonem, ut vocant, seu pensionem
domino solvat, quam si totam solvere negligat 26 annis con-
tinuis in Emphyteusi Ecclesiastica (cùm scilicet res est Eccle-
siæ, vel pii loci), vel in seculari 36 annis, incidit ipso jure in
poenam commissi, ut dominus eum expellere possit* (*Etiam
auctoritate propria, ut multi cum Pal. p. 10. n. 1 et 6. Sed Less.
dicit præcedere debere monitionem. Vide Croix l. 3. p. 2.
n. 1062.*)*, etsi in solutione interpellatus non fuerit: Licet
enim *Bart. et alii quidam ap. Dian. p. 8. t. 7. R. 36.* dicant,
si per 30 vel 40 annos non solverit, eum præscribere immu-
nitatem in futurum, id tamen *Wesemb.* et alii 5 negant, Vid.
loc. cit. Porro, quid juris sit in hoc contractu, pendet ex con-
suetudine locorum, quæ varia est, et ex ipsa conventione con-

» trahentium, quæ scripto instrumento concipi debet, ut valeat.
» Vid. *Laym. lib. 3. t. 4. c. 23. Less. l. 2. c. 24. d. 9.* »

866. — Utrum Emphyteuta debeat pensionem, quando patitur gravem jacturam fructuum? Dicit *Pal. tr. 33. D. 9. p. 7. n. 5.* de uris rigore, et consuēdine, integrum pensionem esse solvendam, ex *l. 1. C. de Jure emphyt.* ubi sancitur, quòd, prædio manente in parte, solvenda est pensio. *Lessius tamen lib. 2. cap. 24.
num. 49 et 50. ac Lugo D. 29. n. 88.* rectè sentiunt hanc legem esse intelligendam, quando pensio est modica respectu fructuum, et magis datur in recognitionem dominii directi quam ad fructus compensandos. Secus verò, si sit magna et fere æqualis fructibus, nam tunc ex æquitate deberet minui, vel fundo pereunte ex parte, vel magna sterilitate adveniente. Utrum autem Emphyteuta gaudeat privilegiis, quæ dominus directus in re habebat? Affir-
mant *Bart. Jason. Tiraq. etc. ap. Croix l. 3. p. 2. n. 1064.* Sed negant probabilius *Less. Laym. Pal. etc. ib. Ratio.* quia, cùm transfertur in Emphyteutam utile dominium rei, res fiat sua; unde, si nimurum ipse sit laicus, non potest gaudere privilegiis Ecclesiæ, ad quam spectet dominium directum.

867. — « **Resp. 2.** Feudum est contractus similis Emphyteusi, quo res immobilis alicui conceditur, cum translatione domini utilis, proprietate retenta, sub onere non quidem aliquid sol-
vendi, sed exhibendi fidelitatem, et obsequium personale directo domino. Qnod si tamen non faciat Vassallus (sic enim dicitur feudi acceptor), perdit feudum. Interdum etiam in feudo ali-
quid persolvi debet in recognitionem dominii directi, sed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, et declinat ad Emphyteusim. Porro, quid juris sit circa feuda, pendet item a locorum consue-
tudine: quæ juris communis sunt. Vide *loc. cit.* »

868. — « **Resp. 3.** Contractus Libellaticus, sive datio ad libel-
lum dicitur, cùm Emphyteuta, vel Feudatarius rem illam,
quam in feudum, vel emphyteusim accipit, simili contractu
tradit tertio, (ad quod tamen, si in decennium fiat, requiritur
domini consensus): ita ut sit quasi subfeudum, subemphyteu-
sis. Ita *Less. d. 1. n. 6.* (V. Not. XLVII, pag. 373.)

DUBIUM XIII.

Quid sit Sponsio, et Ludus.

869. Quid est sponsio, et an sit licita? — **870.** An licet spondere circa peccatum committendum? — **871.** Quid ludus, et quando licitus? — **872.** An sit restituendum lucratum a filiofam. aut Religioso? — **873.** Quid, si Religiosus ludat illicite per licentiam gene-
ralem? — **874.** An Religiosus possit plus lucrari, quam perdere? — **875.** An si exponat majorem sumrnam, quam possit, teneatur restituere lucratum? — **876.** Quantum filius-familias possit expo-
nere ludo? — **877.** Quando ludens cum deceptione teneatur resti-
tuere? — **878.** An valeat sponsio, si unus spondeat majorem sum-
nam, quam alter? — **879.** An si unus rem certò sciat, et mani-

festet? Vide alia ibid. — 880. An cogens alterum ad ludendum possit retinere lucratum? — 881. An teneatur restituere præsciens se victorum ob suam peritiam? — 882. An qui utitur astutis licitis? Quid, si utatur illicitis, et quantum debeat tunc restituere? An licet ludere precibus sacris? — 883. Agitur de ludo vetito. — 884. Quæ sint leges hunc ludum prohibentes? — 885. An, et quomodo peccent. I. Laici hoc lusu ludentes? — 886. An peccet graviter ludens ob lucrum? — 887. An victor ludo vetito possit retinere lucratum? — 888. Quid, si impedit Judicem, ne ipsum condemnnet? Et an teneatur lateri veritatem Judici interroganti? — 889. An possit retinere lucratum, si lusit animo repetendi? — 890. An victus teneatur solvere? — 891. Quid, si uteque renuntiaverit legi? — 892. Et an victus poterit petere relaxationem juramenti? — 893. An victus possit sibi compensare solutum? — 894. An possit transigere, si fite minetur repeter in judicio? — 895. II. Quoad Clericos; quinam Clerici comprehendantur? — 896. An certe peccent graviter Clerici ludentes frequenter et in magna quantitate? — 897. Quid, si solum frequenter? — 898. Quid, si solum in magna quantitate? — 899. Quando non peccent graviter, nec leviter? — 900. An hæc procedant in omni ludo chartarum? — 901. III. Quoad Religiosos; an, et quomodo peccent Religiosi hoc lusu ludentes? — 902. IV. Quoad Episcopos, quomodo ipsi peccent? — 903. An peccent graviter Clerici et Religiosi his lusibus assistentes?

869. — « RESP. Sponsio est contractus, in quo duo de veritate » aut eventu alicuius rei certantes, sibi invicem aliquid spondent
» ut id ejus sit, qui veritatem assecutus fuerit: v. g. certo tecum 10
» imperialibus hanc vel istam civitatem obsessam, captam, etc.
» Ut licet fiat, requir. 1. ut fiat super re dubia. 2. Ut sit æqua-
» litas in re, quæ spondetur, cum æquali incertitudine. (AEqua-
» litas tunc adest, quando res est proportionata probabilitati alte-
» riis partis, *Lugo D. 31. num. 77.*) * 3. Dubius eventus in
» utroque. 4. Ut uteque eodem sensu accipiat id, de quo certatur,
» *Molin. Less. C. Lug. d. 36. sect. 6.* »

Sed quæritur, an sint licite hæc sponsiones, vulgo dictæ *Scomesse*? Negant *S. Anton. p. 2. tit. 1. cap. 25. §. 9. Sylo. v. Negotium, q. 4. in fin. et Conc. t. 7. pag. 608. n. 21. cum Gabr. etc.* Ratio, quia leges civiles has sponsiones reprobant, nisi forte fiant causa exercendar virtutis, puta in palæstra luctando, etc. Affir-
mant verò communiter *Azor. p. 3. l. 11. c. 19. dub. 1. Sanch. Cons. lib. 1. c. 8. dub. 32. n. 2. Lug. D. 31. n. 73. Tourn. t. 1. pag. 554. Ronc. de Contr. c. 3. q. 1. Wigandt tr. 8. Ex. 4. q. 20. R. 2. Salm. cap. 4. n. 74 cum aliis pluribus.* Ratio, quia hic est contractus fortunæ, quo uteque spondens exponit pari periculo jacturæ, et lucri. Neque verum est leges prohibere sponsiones, nisi fiant circa corporis certamina, causa odii, libidinis et similis: Aliæ verò sponsiones indifferentes potius approbantur, ut in *l. Si quis ff. de Verb Obl. et l. Si Pater. C. de Ineff. Test.* Hanc sententiam per se veram puto, quia sponsio per se est res indif-
ferens. Tamen in individuo / cum ex mea sententia non detur

actio indifferens) regulariter censeo hujusmodi sponsiones non excusari à peccato veniali, quia in eis deest motivum cohonestans licitæ recreationis, sicut adest in ludo honesto. Et sic videtur intelligere *S. Ant. l. c. vocans tale lucrum turpe, utpote nulli deserviens utilitati, et vanitati, et prodigalitati.*

Nemo autem dubitat reprobandas esse sponsiones circa inglu-
viem, aut potum; vide *Lugo l. c.* Sic per Bullam Pii V, in *Eli-
gendis, etc.* prohibentur sponsiones circa dubiam electionem Pon-
tificis, sive super ejus vitam et mortem, ut refert *Azor. l. c. c. 20.
dub. 3.* Item testatur *Ronc. l. c. q. 2. R. 2.* Gregorius XIV per
aliam Bullam, quæ incipit, *Cogit nos, ampliasse præfatam Bullam
Pii etiam ad electiones Cardinalium, et adhuc extra Urbem sub
excommunicatione latæ sententiæ, Papæ reservata respectu ad
electionem Pontificis; et respectu aliarum sponzionum ipsæ an-
nullantur in ulroque foro, adeo ut quisque teneatur ad restitu-
tionem ante omnem sententiam.* Sic etiam, ut testatur *Sanch. l.
c. n. 4.* prohibentur sponsiones Scholasticorum Salmanticorum
circa electiones ad cathedras.

870. — Dubitatur 1. an sit licita sponsio circa peccatum com-
mittendum? Bene distinguit *Lug. D. 31. n. 75.* Si sponsio est de
peccato patrando ab alio tertio, illicita est, si spondens optet pec-
catum, vel opem ferat ad peccatum committendum. Ita *Lugo
l. c. et Sanch. num. 6.* Advertunt tamen iidem *Lugo, et Sanch. cum
Alcoz.* quod eo casu optans peccatum, peccaret quidem, sed non
teneretur ad restitutionem, quia læderet quidem virtutem quam
lædi optat, sed non læderet justitiam. Si verò sponsio est de pec-
cato patrando ab uno ipsorum spondentium, licita erit, si tu v. g.
sponderes alterum commissurum fore peccatum, quia tunc sponsio
eum avertit à peccato: Secus, si sponderes te commissurum pec-
catum, alterum non commissurum; quia tunc sponsio ad peccan-
dum induceret.

Sed dubit. 2. an hoc casu, quod sic illicite sponderes, tenearis
ad restitutionem? Rectè negant *Lugo num. 57. Sanch. n. 8. Az. d.
c. 19. dub. 7. et Ronc. c. 3. q. 2. R. 1.* Ratio, quia, licet spondendo
pecces, non tamen lædis justitiam, cum tu non accipias tunc pre-
mium pro peccato commisso, sed pro eventu jam successo juxta
pactum sponzionis. Et in hoc consentit etiam *S. Anton. l. c. ubi
ait:* « Non tamen restituere oportet de necessitate; sed pauperi-
bus ergandum, et hoc magis ex consilio, quam ex præcepto. »

871. — « Ludus verò est contractus, quo ludentes inter se pacis-
cuntur, ut victori cedat, quod uteque depositus. Hi contractus
jure naturæ liciti sunt, modo debitæ conditiones adsint, et
aliunde non interveniat scandalum, aut justa prohibitio, aut
iniquitas se misceat, nec peccati sit occasio: quia sicut quivis
suae rei dominus potest alteri eam donare absolute, sic etiam
sub aliqua conditione, sive ea fortuita sit, sive ex industria
pendeat, *Less. c. 26. d. 1. Bon. d. 2. q. 3. pag. 1.* »

« 1. Qui rei dominus non est, aut alienare eam non potest, non
potest etiam de ea ludere, aut disponere. Et sic deberet resti-

» tuere, qui lucratus esset à religioso, et filiosfamilias non potente
» alienare, *Laym.* l. 3. t. 4. c. 21. n. 5. »

872. — Quod lucratur quis ludo à filiof. debet ei restituere, nisi sit de bonis castrensisbus etc., vel nisi ludus sit moderatus juxta decentiam; vel adsit tacita licentia parentum, *Salm. de Contr.* c. 4. n. 54, idem dicendum de uxore, et Religioso, ut *Lug. Mol. Az.* cum *Salm. de Rest.* c. 6. n. 34. Hoc tamen non intelligitur de ludis illicitis vetitis à jure, à Regula, vel a Prælato, uti sunt ludi alearum, et taxillorum, et consequenter omnis ludus fortuitus, nisi fiat in parva quantitate, et in illis Religionibus, ubi usu permititur ad recreationem, ut *Salm. ibid.* n. 95. cum *Dic. Peyrin.* etc. At in Religionibus reformatis talis ludus esset peccatum grave propter specialem Regulæ prohibitionem, ut communiter dicunt *Salm. ibid.* cum *Lugo, Dian. Dic.* etc. Et tunc lucratum omnino restituendum ipsi Religioso, vel Monasterio. Vide fusiū infra dicenda super hoc punto *nun.* 901. Ubi etiam agetur de quantitate, quam alii Religiosi possunt ludo exponere.

873. — Hinc quæritur 1. si Religiosus, obtenta licentia generali à Prælato expendendi aliquam summam, expendat in usibus illicitis, putā in ludis vetitis, aut cum meretricibus, etc. utrum tunc pecet contra votum paupertatis, et tam ipse, quam accipiens teneantur ad restituendum Monasterio. *Prima sententia* cum *Salm. de Restit.* c. 6. n. 85. cum *Nao.* *Sanch. Less. Sylo.* etc. affirmit: Ratio, quia talis licentia à Superiore nec præsumitur data, nec dari poterat, cùm ipse non sit dominus, sed simplex administrator bonorum Monasterii. *Secunda tamen sententia*, quam tenent plures Auctores graves, ut *Suar. Lug. Hurt. Méd. Salas, Lop. Pelliz. Reb.* etc. apud *Salm. ib.* n. 84. quibus *Croix* l. 4. n. 114. adhærente videtur, censem nec Religiosum tunc pectare contra votum, nec restitutionem Monasterio deberi ab ipso, aut ab accipiente. Ratio istorum, tum quia (ut ait *Croix*) tunc licentia habetur, ut data, non à Prælato administratore, sed à Religione domina, quæ in tali casu, licet sit invita quoad modum, non est tamen quoad substantiam; et Religio præsumitur (ut ait *Rebell.*) sæpe in eam consentire, ne pericitetur fama subdit, vel Superioris: Tum quia eo casu Superior auferit de se impedimentum, quantum potest; et ideo, cùm universaliter licentiam præbet, non est cur credatur eam limitasse ad usus tantum licitos, ut dicunt *Croix*, et *Lugo cum aliis*. Sed his non obstantibus, censeo primam sententiam absolutè probabilem. Vide quæ fusiū dicitur l. 4. n. 31.

874. — Quær. 2. an Religiosus possit in ludo plus lucrari, quam perdere possit? Distingue: Potest, si eodem jactu (exponendo v. gr. quinque argenteos) totidem à quatuor personis lucretur; vel si ludus moraliter non interrupatur; quia tunc, sicut posset amittere pecuniam jam lucratam, unā cum sua exposita, ita bene potest plus lucrari, saltem duplum suæ pecuniae exposita: *Sanch. l. c. 19. n. 33. et Valent. Reb.* etc. cum *Salm. de Rest.* c. 6. n. 97. Si vero ludus moraliter interrupatur, vel si lusores sint omnino

diversi, non potest pecuniam lucratam integrè exponere, quia illa non est sua, sed Monasterii. Concedunt tamen *Salm. ib. cum Lugo, et Villal.* non interruppi ludum, si de pluribus lusoribus unus substituatur alteri in eodem genere ludi; Aut si in altera die, urbanitatis causa ludatur cum isdem. Idem de filiosfamilias docet *Sanch. Cons. l. 7. c. 8. D. 8. n. 2.* et idem de similibus ait *Rebellius.*

875. — Quær. 3. an Religiosus, qui sine licentia exponit ludo majorem summam, quam possit, teneatur restituere lusori summam lucratam uno jactu supra illam, quam perdere poterat? Negant *Nao. Gabr. Arm. Graff. Tol.* et alii ap. *Sanch. Dec. l. 7. c. 19. n. 85.* Ratio istorum, quia contractus aliquando bene potest esse validus ex parte unius, et invalidus ex parte alterius, ut sunt contractus cum pupillo, et Ecclesia sine solemnitate initi, ex *l. Julianus*, §. si quis ff. de Act. empt. et cap. Si quis. 12. q. 2. Hanc opinionem *Sanch. n. 86.* licet oppositam vocet longè probabilem, putat tamen probabilem: Sed ratio allata nullo modo probabilis mihi videtur, in adducta enim paritate supponit lex adesse in contractu æqualitatem, et tantum respectu deficientiæ solemnitatem favet Ecclesiæ, et pupillo: At in casu nostro deficit æqualitas, et justitia contractus, cui nescio quomodo lex favere possit, cùm sit in substantia injustus. Hinc adhæreo secundæ sententiæ quam tenent *Salm. de Rest.* c. 6. n. 98. *Sanch. cum Less. Villal.* etc. nimurum, quòd eo casu omnino teneatur Religiosus ad restituendum; quia nequit lucrari tali contractu inæquali, et injusto. Et hoc congruit doctrinæ *Mol. Sanch. et Lugo* ap. *Croix l. 3. part. 3. n. 1079.* qui rectè dicunt, quòd si quis lucratur exponendo ad ludum pecuniam furtivam, extra quam nil aliud habeat quod tradat, tunc tenetur restituere lucratam, quia contractus fuit nullus cùm exposuerit pecuniam, quam collusor acquirere non poterat.

Dicunt tamen *Salm. n. 98. et Sayr. Henr. Salon. Sa.* etc. apud *Sanch. n. 87.* quòd, si alter lusor sciāt Religiosum, vel filiosfamilias non posse illam quantitatem exponere, tunc nihil repetere posse; quia volenti non fit injuria. Sed hoc verius negant *Salas apud Lugo D. 31. n. 59. et Sanch. dict. n. 87. cum Soto, Lop. Reb.* etc. Ratio, quia ille, etsi colludat cupiditate ludendi attractus, non tamen censem sit ita cedere juri suo, ut possit perdere, et non lucrari. Recit tamen id admittit *Sanch. cum Lop.* solo casu, quo ex conditione colludentis, et ex parva quantitate ludo exposita, probabiliter præsumatur animus donandi; vel si ipse colludens non animo lucrandi, sed recreationis gratia ludit, nec esset res magni momenti, ut etiam bene subdit *Sanch. cum Reb.*

876. — « 2. Si tamen filiosfamilias (et idem de religioso ait *Nao. ap. Less. l. c. d. 1.*) alatur in distanti loco à parentibus, poterit ex alimentis moderatè aliquid insumere in honestum lusum, v. gr. 5 ex 100, quia talis communiter præsumitur voluntas parentum, ut habet *Sot. l. c. Laym.* etc. Ac præterea

» potest etiam filius exponere quidquid lucratus fuerit, cùm
» ad hoc etiam parens censeatur tacitam facultatem dare, *Laym.*
» loc. cit. *Bon. de Restitut. d. 1. quæst. 3. p. 2. num. 10. et*
» seq. »

Probabile tamen est, ut mecum senserunt Juniores valde docti, quod eo casu, si filiusfamilias nolit solvere amissum in ludo, licite potest exceptionem opponere, tenetur solvere, reservando aliquid ex alimentis. Utrum autem filiusfamilias possit una vice exponere, quod per totum annum perdere potest? Negant aliqui, sed probabilius affirmant *Sanch. et Diana.* Nec vix tunc tenetur inquirere, an filius poterit, necne, illam summanam exponere, nisi sciat quod iste solet cum aliis ludere. Ita *Sanch. Lug. etc. ap. Croix lib. 3. p. 2 num. 1073.*

877. — « 3. Tenetur restituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, et decipiendo; aut fraude, ac per injuriam alterum pertraxit ad ludendum; v. g. si simularet se planè ignarum lusus, et sic alterum multò imperitiorem provocaret, qui aliqui ludere noluisset, aut si conviciis lacesseret, ad quæ vitanda alter consensisset in lusum, alias non consenseretur, *Mol. d. 517. Laym. l. c. Bon. d. 2. q. 3. p. 2. n. 3.*

878. — « 4. Si in re, quæ spondet, sit inæqualitas, et hæc alteri parti (v. g. cuius pecunia major est) sit nota, isque nihilominus spondere velit, valet contractus probabiliter; quia scienti, et volenti non fit injuria, ut dicunt *Navar. Medin. Sanch. Dian.* Contrarium tamen probabilius docet *C. Lugo d. 31. sect. 6. n. 81. ex Molin. Less. et Bon.* Si autem ignota sit, non potest alter lucrari; quia non est æqualis conditio utriusque, et alter nulli se exponit periculo. Vid. *Azor. p. 3. l. 5. c. 25. q. 7. Bon. d. 5. q. 3. p. 2. q. 36. n. 3. Salas. de ludo, dub. 13. n. 3. Escob. et Card. Lug. l. c.* »

879. — An valeat sponsio, si quis manifestet certò rem scire, et hoc non obstante alter perseveret in sponsione? Prima sententia cum *Viva. de Lugo art. 4. Salm. de Contr. c. 4. n. 64. et ibid. Sanch. Trull. Dian. Villal.* affirmat valere, quia alter suæ pertinaciæ detrimentum imputare debet. Sed secunda sententia mihi multò probabilior, quam sequuntur *Lugo D. 31. n. 83. et Croix l. 4. n. 1068.* tenet contractum esse nullum; par modo, ac si quis pertinaciter emere velit gemmam falsam pro vera. Tunc enim, quamvis vendor manifestet illi veritatem, si tamen ille pro vera emat, adhuc emptio est nulla, cùm ibi non alius contractus interveniat, quam emptionis; nec emptor animum habet transferendi dominium suæ pecuniæ alio titulo, quam emptionis; que cùm sit injusta quoad substantiam, nulla est. Excipitur 1. si ille qui à principio certus videbatur de aliqua re, postea, altero contradicente, ac spondere volente, incipiat dubitare, advertens jam alias se deceptum deprehendisse, etiam in iis quæ sibi certa apparebant; tunc enim poterit lucrari. Ita *Lugo num. 79. Tourn. t. 1. p. 555. Ronc. de Contr. c. 3. q. 2. R. 2. Anact. de Spon. q. 9. n. 116. cum Mol.* Præterea ego exciperem,

si sponsor deceptus suam assertionem haberet pro dubia, quia tunc sponte vult perdere: Quando enim credit certum quod ipse asserit, tunc spondet, non quia vult cedere juri suo, sed quia decipitur, unde non habet voluntatem perdendi; sed quando alter prodit suam assertionem ut certam, et ipse de assertione sua incipit dubitare, et tamen pertinaciter vult spondere, tunc cessat sua deceptio, et ipse verè vult perdere, casu quo res se habeat, ut alter asserit. Prout si vendor asserat gemmam esse falsam, et emptor jam dubitans vult pluris emere, etiamsi deinde detegatur falsa esse, bene poterit vendor pretium illud retinere.

« 5. Per se quidem, et jure naturæ licita est etiam sponsio defuturo eventu, qui damnum proximi conjunctum habet, v. g. Petrum intra annum moritum (etsi enim detur occasio operandi, vel machinandi mortem Petro, id est per accidens; potestque idem periculum esse in censu vitalitio): jure tamen humano saepè prohibetur, *C. Lugo. l. c. n. 74.*

« 6. Etsi sponsio cum conditione illicita, v. g. plus altero potaturum, sit illicita, quia inducit ad peccatum; quod tamen ea lucratus es, non teneris restituere, *Sanch. Lug. Diana p. 7. t. 9. R. 69.*

880. — « 7. Probabile est, quod docent *Molin. etc.* dum quis, minis, vel convitiis ad lusum inductus est, et perdit, victorem non teneri restituere, quia talis absolute voluntarie lusit, *Bon. l. c. ex Mol. et Garc. contra Azor. Less. Regin. Fill. etc* communiter. »

Quæritur igitur an si quis cogat injuriosè alterum ad ludendum, possit postea retinere quod lucratur? Prima sententia negat, quia damnum ex injuria secutum omnino est restituendum. Ita *Less. l. 2. c. 26. n. 9.* qui vocat communem cum *Malder. Steph. et aliis ap. Croix. l. 3. p. 2. n. 1080.* Secunda vero sententia, quam tenent *Mol. D. 516. cum Trull. Hurt. Dic. et Dian. ap. Croix loc. cit. ac Garc. ap. Less. n. 8.* et probabilem putant ipse *Less. et Bus. ut supra.* affirmat posse retinere, quia tunc non coactus, aut ludus, sed potius casus, aut peritia cogentis fuit causa damni: si enim, dicunt, iste cogens perderet, jam solvere utique teneretur, et alter posset retinere, ut communiter docent *ib. S. Thom. S. Anton. Less. etc.* Ergo vice versa, si vincit potest retinere. Hæc sententia, per se loquendo, mihi probabilior est (nisi collusor qui coegerit superaret coactum in peritia ludendi, eo enim casu sentio teneri ad restituendam saltem partem lucrati, juxta mensuram peritiæ qua præcelleret alteri.) Ratio, quia contractus ille, non obstante injuria metu incussi, fuit satis utrinque voluntarius, et validus, juxta communiorum sententiam relatam *n. 717.* Neque obstat dicere cum *Tourn. t. 1. p. 553.* quod eo casu tenetur cogens ad restitutionem, quia esset causa damni, cùm ex sua injuria alter damnum patitur. Nam respondetur ex *D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 7.* cuius verba retulimus *n. 562. v. Secunda.* quod irrogans injuriam tunc tenetur

108 LIB. III. TRACT. V. DE SEPTIMO P.R.E.C. DECAL. CAP. III.
ad restitutionem, quando injuria per se conjuncta est cum
damno; sed in casu nostro damnum non est de se annexum in-
juriae, cùm metum passus, sicut perdidit, ita æquè poterat lu-
crari; ergo damnum non provenit ex injuria, sive ex metu in-
cuso, sed ex infortunio et casu. *Dixi per se loquendo*, nam si
metum passus petat restitutionem pecuniae amissæ, rectè docet
Less. l. c. c. 26. d. 10. teneri incutientem metum, lucratum res-
tituere, juxta *dicitur n. 717. v. Quarit.* 2. Quid vero, si ille cogat
tantum per preces importunas? *Sanch. Nav. Syl. ap. Croix ib.*
adhuc tenent non posse retinere. Sed longè probabilius contradic-
unt *Less. l. c. et plurimi cum Dian.* quia preces non tollunt vo-
luntarium, sicut nec minæ, ut ex communi asserit *Bus. h̄c cum*
Bann. et Mol.

Quid, si victus cogat injuriosè vincentem ad ulterius luden-
dum, et postea vincat aliud ultra amissum, an possit retinere?
Negant Croix l. 3. p. 2. n. 1080. infin. nisi victor ex more lusus
haberet jus cogendi alterum ad ulterius ludendum: sed alii
DD. ut Adrianus. Tol. Mol. Garc. etc. apud eundem Croix l. c.
dicunt non teneri ad restitutionem. Et hoc sequor juxta mox
supra dicta, nam idem est cogere ad ludendum, quam ad ulte-
rius ludendum. Potest tamen coactus, ut diximus, repetere quod
post coactionem amittit.

881. — « 8. Communior sententia est teneri restituere, qui
» lusit, vel certavit, certò præsciens se victurum esse. Contra-
» rium tamen, nempe non teneri, dummodo dolus abfuerit, te-
» nent *Tol. et Sa. vers. Contractus*, quia non tenetur quis ex
» justitia suam peritiam, vel scientiam adversario declarare: sed
» is suæ temeritati imputet, quòd ausus fuerit cum eo deponere,
» cuius scientiam non norat. *Vid. Bon. l. c. n. 4. Dian. p. 7.*
» c. 9. R. 62.

882. — « 9. Non tenetur restituere, qui utitur astutiis illis,
» quas regulæ lusis, et consuetudo recepta patitur: cùm uterque
» sciat, tales astutiae esse solitas, et sic tacitè in illas liberè con-
» sentiat, *Azor. Filliuc. Less. Bon. l. c. p. 2. n. 2. v. gr. 1.* Si
» potiores chartas habens, et securus de victoria augeat spon-
» sionem, vel simulet metum, ut adversarius augeat. 2. Si sciens
» se inferiores chartas habere, dissimulet, augeatque sponsio-
» nem, ut sic relinquatur sibi, quod erat appositum, *Cardin.*
» *Lugo. Salm. Sanch. Dian. p. 7. t. 9. R. 43.* 3. Si inspiciat char-
» tas alterius, ex sola ipsius negligentia, et absque fraude: secus,
» si ita se collochet ut possit videre, vel si alium constituat à
» quo admoneatur. 4. Si chartas à tergo discat nosse inter luden-
» dum, quas ante non signarat, nec noverat, *Trull. Sanch. Lug.*
» *Dian. p. 4. t. 9. R. 50 et 52.*

10. Qui vero utitur fraudibus non adhiberi solitis, vel col-
» ludenti ignotis; v. gr. suffuratur chartas, vel signis à tergo
» notat, vel utitur notatis, aut iis, quas ante novit, ignorantie
» socio, vel arte quadam eas componit, etc. tenetur restituere
» non tantum lucrum, sed etiam quantum alteri valebat spes lu-

DE CONTRACTIBUS. DUBIUM XIII.

109

» crandi, imò etiam colludendi, *Reg. Amic. Trull. Dian. l. c.*
» *R. 42. Vide etiam p. 4. t. 3. R. 25. et Bon. de Rest. d. 2.*
» *q. 3. p. 2. »*

Certum est, quòd fraudator tenetur restituere non solùm id
quod lucratus est, sed etiam quod alter justè lucratus erat, si
fraus abfuisset: ita *Less. l. 2. c. 29. et Salm. c. 4. n. 58. cum Bon.*
Vill. et Trull. In dubio tamen, an alter fuisse lucratus, non
potest quidem fraudans retinere lucratum, quia saltem est du-
bius, an justè lucratus sit: sed non tenetur quantitatem exposi-
tam alteri dare, quia melior est conditio possidentis: cùm alter
non erat certò lucratus, ut dicunt *Less. l. c. et Salm. ib. curi*
Sylo. Dian. Villal. et Trull. Sed melius sentit *Contin. Tournely*
t. 1. p. 552. *cum aliis*, teneri ad dandum alteri quantum vale-
bat spes victoriae, quam colludens cessante fraude habuisset;
modo (intelligendum dico) in colludente potior fuisse spes lu-
crandi, quam periculum perdendi. Ratio, quia eo casu spes illa,
qua alter per fraudem privatus est, jam aliquo pretio digna
erat.

Qui lusit, quia fraudulenter monitus fuit ab altero, qui vidit
socii chartas, certè lucrum restituere tenetur, nisi ante monitionem
jam illum jactum (vulgò Posta) fudere statuisset. In dubio
tamen, an fuisse lusurus, si monitus non fuisse, alii dicunt
teneri restituere totum lucratum; sed probabilius teneri tantum
pro rata dubii judicat communis sententia cum *Croix l. 3. p. 2.*
» *et ib. Bon. Sanch. et Dian.* Quid, si post monitionem adhuc
eventus ludi erat dubius? *Sanch. ib.* dicit non teneri ad resti-
tuendum, aliquid: alii dicunt teneri ad totum. Probabilius dico
tunc teneri etiam pro rata dubii, cùm dubia sit illatio damni: sec
quia adfuit certa injustitia ob illum majorem fraudulentam pro
babilitatem vincendi, ideo tenetur ad aliquid. Nota h̄c, non te-
neri lusorem monere alterum de suo errore, puta, si det ma-
num, si numeret pro se minora puncta, *Croix ib. n. 1043. cum*
Sanch. Quia sic fert communis mos lusorum.

11. Si ludens habeat animum non solvendi, vel, si perdat,
» repetendi, non potest lucrari, atque adeo nec retinere, quod
» est lucratus, quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cum eo
» ludere, si id sciret, *Less. l. c. d. 5. n. 31. Regin. n. 388. Bon.*
» *l. c. »*

12. Peccant graviter, et communiter mortaliter, qui totos se
» lusibus tradunt, cùm sciant in gravia se inde peccata labi, aut
» impotentes reddi ad solvenda debita, vel alendos liberos, et
» uxorem, etc. *Sanch. Trull. c. 17. dub. 1.*

13. Ludere pro Psalmo, vel Oratione Dominica recitanda
» non est peccatum, nec irreverentia, *Nav. Reb. Sanch. Dian.*
» *p. 7. t. 9. R. 1. »*

Quæritur h̄c an liceat ludere precibus sacris, applicandis
pro victore? Negant *Habert, ac Lop. Vega, etc. apud Conc. t. 7.*
» *p. 662. n. 4.* quia non licet miscere sacra profanis; imò dicunt esse
simoniam, si vellent victos civiliter obligare. Sed merito affir-

mant licere idem *Conc. l. c. et Tourn. l. 1. p. 553. cum Henrico à S. Ignatio.* Ratio, quia malum quidem est adhibere spiritualia propter profana; adhibere vero profana propter spiritualia, licitum et bonum est: idque probat piorum usus. Sicut autem licitum est permulcare spirituale cum spirituali, ut diximus de *Simon. hoc l. 3. n. 72.*, sic etiam licet, nec est simonia, invicem se obligare ad praestanda spiritualia. Si vero unus ludaret pecunia, alter precibus, hoc certe esset simonia.

835. — 14. Peccat idem ludens, si lusus lege positiva sit prohibitus, ut lusus alearum, et similes, qui magis in fortuna et casu, quam in industria fundantur. At laicis ratione circumstantiarum sub veniali, clericis sub mortali prohibentur. *Less. l. 1. c. 26. n. 6.* Intellige, si clericus crebro, perque longum tempus luserit, non autem, si per breve tempus, et causa recreationis, et absit scandalum; quia Canones id prohibentes non videntur recepti, nisi quatenus id fieret cum periculo scandali; ut habet *Less. l. 3. tr. 4. c. 21. n. 1.* Notat autem *Diana* p. 7. t. 9. R. 2. et ex *Lug. Dicast. Amic. Trull. etc.* prædictis legibus per contrariam consuetudinem ita derogatum esse, ut non tantum laicus, sed etiam clericis non peccet, si principiter pro recreatione, et simul pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis: In Religiosis tamen (apud quos disciplina regularis viget) uti et Episcopis, à peccato gravi excusari vix posse, *ibid. Resp. 4. ex Molin. D. Lug. etc.* etsi *Sanch.* conetur excusare, si urgeat necessitas, v. g. excitandi, aut recreandi infirmum, vel si parum ludat ob solam recreationem.

15. Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, juxta sententiam probabiliorum non tenetur ad restitutionem ante judicis sententiam: quia jura non nullant contractum, nec impediunt acquisitionem dominii, sed tantum concedunt, ut possit repeti. An vero qui tali lusu perdidit, teneatur postea adhuc solvere? Alii negant; vide *Less. h̄c dub. 5. Mol. Reg. Fill. etc.* Alii affirmant ut *Azor. Reb. Val. etc.* apud *Bon. l. c. p. 3. n. 2.* Vide *Diana* p. 2. tr. 7. R. 8. et p. 7. t. 9. R. 21.

834. — Omnia hæc operæ pretium est, singula fusiūs, et seduliū ad trutinam revocare. Ante omnia h̄c prænotandæ sunt leges, quæ tam de jure Canonico, quam Civili, prohibent ludos vetitos. De jure canonico in *Can. 42. et 43. Apost.* qui refertur in c. 1. *Dist. 35* sic habetur: « Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aleæ, atque ebrietati deserviens, aut desinat, aut certe damnetur. Subdiaconus, aut Lector, aut Cantor similia faciens, aut desinat, aut communione privetur: Similiter etiam laicus. » Item in c. *Clerici de vita et Hon. Cler.* dicitur: « Ad aleas etc. taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint: » Item in c. *Inter dilectos. De Excess.* *Præl.* Pontifex declaravit indignum Beneficio quemdam Clericum aleatorem manifestum, et proinde consuetudinem talis lusus in Clericis penitus improbabavit, eamque dixit *pravam, ac corruptelam.* Item *Conc. Trid. Sess. 22. c. 1.* quoad hanc materiam et Clericos, antiquos Canones eo-

rumque poenas in usum revocari præcepit, non obstantibus quibuscumque consuetudinibus. De jure autem Civili in l. *Alearum C. de Rel. et Sumptib. fun.* generaliter prohibetur lusus alearum, adeo ut « nulli liceat in publicis aut privatis domibus vel locis ludere, aut inspicere. Et si contra factum fuerit, nulla sequatur condemnatio (id est victi ad solvendum), sed solutum reddatur, et actionibus competentibus repetatur ab iis qui derunt. » Idem sancitur in lib. 1 et 3. *G. de Aleatoribus.* Idem statutum est jure Hispano pro ludentibus pecunia credita. Vid. *Salm. de Contr. c. 4. n. 63.*

835. — Hinc videndum, an et quomodo peccent Laici, Clerici, Religiosi, et Episcopi, aleis ludentes. Et 1. quoad *Laicos* pertinet, commune et certum est inter DD. quod hujusmodi lusus non est eis vetitus sub gravi, ut cum *Bus. tenent Sanch. Cons. l. 1. c. 8. d. 25. n. 5. Lug. de Just. D. 31. num. 9. Mol. de Just. D. 510. Hurt. eod. tit. D. 8. dist. et Diana p. 7. tr. 8. Res. 2.* cum aliis communiter. Imò probabilissimum est cum *Bus.* quod, respectu ad leges supra relatas, Laici ne venialiter quidem peccent, ut dicunt *Less. l. 2. c. 26. num. 6. Spor. tract. 6. de 7. Præc. c. 6. et Sa. Val et alii communiter ap. Croix l. 3. p. 2. n. 1086.* Quia (ut dicunt AA. præfati) leges civiles prohibentes obligant laicos tantum ad poenam, non vero ad culpam; datur enim ibi victimis actio repetendam amissum, ut ex d. l. *Alearum*, ut supra. Canon autem citatus *Episcopus*, quoad laicos est consuetudine derogatus, ut dicunt communiter DD. vide infra n. 895. Dixi, respectu ad leges relatas, nam, utrum peccent venialiter laici ludentes principaliter propter lucrum? Negant alii ap. *Lugo* n. 4. Quia non est peccatum ordinare medium ad finem utilem; si ergo lucrum honestum est utile, ludere propter illud, culpa caret. Sed probabilius, præcisus circumstantiis, puto cum *P. Conc. t. 7. p. 601. n. 3.* non excusari à culpa veniali, quia (ut docet D. Th. 2. 2. qu. 77. art. 4.) omnis negotiatio propter lucrum cupiditati deserviens, quamdam turpitudinem habet. Idque clare probatur ex cap. *Quicunque* 14. Qu. 4. ubi dicitur: « Qui cumque tempore messis, vel vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat ammonam.... hoc turpe lucrum dicimus. »

836. — Sed dubitatur 1. an peccet graviter ludens ludo vetito principaliter ob lucrum? Affirmant *Sylv. vers. Ludus* q. 4. et *Abul. Gabr. Ricch. ac Comit. apud Dian. l. c. R. 1. et Caj. 3. Antonin. Gutt. etc. apud Sanch. l. c. c. 8. n. 7.* Quia (ut dicunt), esto intentio lucri non sit mortalís quando ludus est illicitus, mortalís tamen est quando ludus est prohibitus: quia in illo ludens intendit expoliare proximum medio illico. Sed communiter, et merito negant peccare graviter *Sanch. dict. n. 6. cum Alcoz. Mol. D. 510. Lugo D. 31. num. 5. Hurt. D. 8. d. diff. 2. et Dian. l. c. R. 1. cum Val. Reb. et communi.* Ratio, quia intentio lucri non potest esse mortalís quando ludus est talis, ut per ipsum validè transferatur dominium, eò quod tunc ludens licto medio intendit lucrum, licet ludus sive modus

lucrandi sit illicitus. Ino Lugo et Diana, probabiliter dicunt nec veniale esse, si ad honestum finem lucrum intendatur.

887. — Dub. 2. an victor tali lusu teneatur restituere lucratum ante sententiam Judicis? Affirmant Sylo. S. Ant. Arm. Tab. etc. apud Sanch. Cons. 1. c. 8. d. 1. n. 2. ex dict. l. Alearum, ubi dicitur quod, si victus « solverit, solutum reddatur, et compen-» tentibus actionibus repetatur. » Sed negandum cum Busemb. et communi sententia, quam tenent Laym. l. 3. tr. 4. c. 21. n. 3. Lug. D. 31. n. 60. Salm. de Contr. c. 4. n. 62. Sporer c. 6. n. 82. Croix l. 3. p. 2. n. 1086. Sanch. l. c. n. 3. (qui meritò dicit hanc sententiam omnino tenendam) Less. c. 26. n. 17. qui vocat veram cum Sot. Mol. Med. Coo. et aliis communiter. Ratio, quia (uti patet ex verbis Legis, ut supra) ibi non declaratur irritus contractus, sed tantum datur victo actio ad repetendum. Et idem dicunt Salm. n. 63. et Lugo n. 67. de lege Hispana vetante ludum ad creditum. Addunt tamen Salm. hoc valere solo casu quo victus libere solverit, sciens ad id non teneri; sed Lugo n. 67. Dian. l. c. R. 24. et Dic. ap. Croix l. c. n. 1087, probabiliter dicunt viceorem posse retinere lucratum etiamsi victus ignoraverit posse negare solutionem: quia recepit ex contractu valido, et victus jam habebat obligationem naturalem solvendi, licet ex jure positivo poterat exceptionem opponere.

888. — Dub. 3. an si victor impedit, ne Judex eum obliget ad restitutionem, teneatur restituere? Respondeatur affirmativè, si impedit vi vel fraude; secus, si alio modo. Ita communiter Lug. D. 31. n. 62. Less. c. 26. num. 21. Sanch. dub. 2. n. 2. Mol. Disp. 514. Quia victor non tenetur restituere, nisi post sententiam. An autem victor interrogatus à Judice teneatur fateri quidquid ludo vetito lucratus fuerit, et an alias obligetur restituere? Negant Mol. et Sanchez ap. Lugo n. 63. et alii cum Diana p. 7. tr. 9. R. 27. et probabile putat Less. n. 22. si id probatum non sit saltem semiplenè. Ratio, quia, cum victor examinetur criminaliter, ut puniatur privatione lucri in poenam criminis, non tenetur fateri, quando crimen est occultum. Sed probabilius Lugo n. 64. Less. dict. n. 21. et Croix n. 1090. affirmant. Ratio, quia hic non agitur de punitione, sed de restitutione concessa à lege, quæ est dispositiva in favorem eorum qui perdunt, non autem penalís; si enim esset penalís, restitutio non esset facienda victo, cum ipse etiam particeps fuerit delicti, sed Fisco, vel pauperibus. Regula autem, quod reus non tenetur fateri veritatem occultam Judici interroganti sine semiplena probatione, ut docent Less. l. c. et c. 31. n. 9. et Lugo n. 63. currit tantum in causis crimina-libus, non in civilibus.

889. — Dub. 4. an qui ludit ludo vetito cum animo repetendi in judicio, possit retinere lucratum? Negant Less. c. 26. n. 31. et Mol. Reg. ac Dic. apud Croix n. 1088. quia tolleret æqualitatem contractus, cum eo casu posset lucrari, et non perdere. Sed probabilius affirmant Lugo D. 31. n. 53. Sanch. l. 1. c. 8. dub. 5. n. 1. et Spor. n. 84. Ratio, quia ex una parte contractus fuit validus,

cum intentio non adimplendi minimè irriteret contractum; et ex alia parte contractus remansit æqualis, exceptio enim non solvendi utrique parti semper competit. Hinc, si iste lucratur, retinet ex contractu valido: si vero perdit, negat solutionem, utens beneficio quod lex ipsi tribuit.

890. — Dub. 5. an qui ludo vetito perdidit, teneatur solvere? Prima sententia valde probabilis affirmat, et hanc tenent Sayr. l. 9. c. 22. n. 21. item Val. Bann. et Reb. apud Bon. de Ludo quæst. 3. p. 3. n. 2. et probabile vocant Lugo D. 22. n. 301. et Salm. c. 4. n. 62. Ratio, quia jure naturali contractus fuit validus, et ideo victus illi tenetur stare donec judicialiter exceptionem opponat, vel petat restitutionem. Secunda verò sententia communior et probabilior negat, eamque tenent Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 144. Less. l. 2. c. 26. n. 24. Lugo Dict. D. 22. n. 300. et D. 31. n. 70. Viva de Ludo q. 9. art. 4. n. 1. Salm. c. 4. n. 62. et Spor. tr. 6. n. 7. Præc. c. 6. n. 83. cum Nao. Tol. Mol. et Laym. Ratio, ut dicunt Salm. l. c. et c. 1. n. 71. ac Less. n. 24, quia in citata l. Alearum C. de Relig. etc. videtur ablatam fuisse omnem obligationem solvendi adhuc naturalem, dum in ea sanctitur, ut *victus non cogatur solvere*. At frustra (aut) diceretur ludentem non posse cogi ad solvendum, si in foro conscientiæ alias cogeretur. Sed haec ratio probaret nimis, probaret enim quod ex tali lusu vincens teneretur ante sententiam restituere lucratum, quia, si victus obligationem naturalem non haberet solvendi, injuste ille reciperet; sed huic contradicit communis sententia, quam tenent ipsi Salm. et Less. ut vidimus supra in dub. 2. Ratio igitur potior est quia lex, nisi obligationem naturalem non auferat, cum tamen sit lata non tantum in poenam victoris, sed etiam in favorem victi, dando jus victo ad se defendendum exceptione vel repetitione soluti, dat etiam jus absolutum ad non solvendum. At quid enim is tenetur solvere, si potest solutum statim repetrere? Hoc confirmatur ex l. Creditori, 5. de Pactis, ubi dicitur: *Frustra solvitur, quod statim repetendum est*. Idque probabile putat Lugo D. 31. n. 302. (contra Mol.) etiamsi victus ob verecundiam non haberet animum excipiendi, vel repetendi in iudicio.

891. — Dub. 6. an, si uteque ludens renuntiaverit beneficio legis, poterit victus negare solutionem? Rectè affirmant Less. c. 22. n. 26. et Lugo D. 31. n. 65. si renuntiaverint sine juramento, quia beneficium legis datum est in bonum commune, et ideo invalida est cessio ludentium. Bene tamen advertit Lugo ib. quod si post solutionem fieret illa cessio, valida videtur et irrevocabilis; quia esset nova gratuita donatio independens à ludo. Si vero lusores renuntiaverint beneficio cum juramento, rectè distinguunt Less. l. c. et dicit, quod si juraverint tantum se soluturos, tenerentur quidem solvere, sed poterunt postea solutum repetrere; Secus, si juraverint etiam non repetituros, quia licet ludus sit vetitus, permisum tamen est et licitum solvere tali ludo amissum, illudque non repetrere; ac ideo valet quidem tale juramentum, utpote de re licita, ut mox videbimus in quæstione sequenti, contr. Salm.

892. — Quæritur enim, utrum eo casu poterit victus petere à Prælato relaxationem juramenti? Affirmant alii apud *Less. c. 26. n. 27.* prout dicitur de Juramento de solvendis usuris. Sed verius negat *Less. l. c. cum Molin.* quia hic intervenit contractus validus, qui non intervenit in pacto solvendi usuras. Dicunt autem *Salm. de Jur. c. 3. n. 6.* prædictum juramentum solvendi amissum in ludo vetito, revera non indigere relaxatione, quia est de re illicita contra bonum commune, cùm ob commune bonum sint vetiti tales lusus. Sed bene contradicit *Sporer de Jur. c. 1. n. 21.* dicens verum esse, quod juramentum contra id quod leges prohibent, per se est iritum, ut probat *Palau D. 2. p. 8. n. 6.* Sed in nostro casu advertendum, quod lex, quamvis prohibeat hunc lusum, non prohibet tamen, sed bene permittit solvere perditum. Hinc concluditur, quod juramentum ludendi lusu vetito esset quidem nullum, quia lusus est vetitus, et contra bonum commune; non autem est nullum juramentum solvendi amissum, quia hoc à lege non prohibetur.

893. — Dub. 7. an victus, qui jam solverit, possit occultè sibi compensare solutum? Affirmat *Adrianus,* et probabile putat *Angles ap. Sanch. l. 1. c. 8. dub. 2. n. 5.* Sed oppositum est omnino tenendum cum eod. *Sanch. Arag. Met. Lop. l. c. Sporer tr. 6. n. 82. et Lugo D. 31. n. 71. cum Sot. Led. et communi.* Ratio, quia dominium pecuniae solutæ jam validè translatum est, unde repeti non potest, nisi coram Judice: sed quid si victus repetat solutum, petendo rescissionem contractus, et victor renuat restituere? Perpende dicta n. 717.

894. — Dub. 8. et ultimò, utrum si victus factè minitetur in judicio repetere solutum, possit titulo transactionis aliquid recipere a victore? Negant *Mol. d. 514. Bon. de Ludo §. 3. n. 13. et Lugo D. 13. n. 72. cum Salas,* et fusiūs *D. 27. n. 167,* quia (ut dicunt) contractus ille transactionis factus est per dolum dantem causam contractui, scilicet per metum qui revera non aderat deficiente animo repetendi; et ideo victus nihil potest accipere, et si accipit, tenetur restituere. Sed probabilius affirmant posse accipere *Less. l. 2. c. 17. n. 42. Sanch. de Matr. l. 4. D. 9. Pal. t. 1. tr. 2. D. 1. p. 10. n. 5. Dian. p. 3. tr. 4. n. 24. et Trull. ac Dic. ap. Croix l. 3. p. 2. n. 1086.* Ratio, quia, licet victus non habet animum, habet tamen potestatem repetendi; qua se privat imposterum per talem transactionem; et victor revera non dat ut illum animum deponat, sed ut cedat juri suo repetendi, prout revera cedit.

895. — II. Quoad Clericos vero pertinet, aliter res se habet quam quoad laicos. Sed prænotandum, quod Canones vetantes ipsis ludos alearum afficiunt solos clericos in Majoribus constitutos, et beneficiatos, ut dicunt communiter *Roncag. de ludo c. 1. q. 3. Lugo de Just. D. 31. n. 12. cum Less. et Salas,* item *Sanch. Cons. l. 1. c. 8. dub. 28. n. 8. cum Nav. et Lop. contra Alcoz.* Ratio, quia (ut aiunt) *Canon Episcopus,* in principio relatus quoad alios clericos saltem ex consuetudine derogatus

est, sicut quoad laicos. Quoad beneficiatos autem, vide dicta n. 831. v. *Communis.*

896. — At dubitatur 1. an prædicti clerici in Sacris, aut beneficiati peccent graviter, aleis ludendo frequenter, et in magna quantitate? *Salm. de Contract. c. 4. n. 60.* quamvis probabilem putant sententiam affirmativam, negant tamen hos peccare mortaliter, cessante scandalo. Ratio eorum, quia præfatae leges vel ab initio non obligarunt, nisi ad penam, vel ex consuetudine sunt abrogatae, et citant pro sua sententia *Sanch. Less. ac alios, apud Dian.* sed *Sanchez, Less. et alii apud Dianam,* ut infra videbimus, expresse oppositum tenent. Unde omnino dicendum ipsos peccare mortaliter cum communi sententia, quam tenent *Sanch. d. dub. 28. n. 7. Less. l. 2. c. 29. n. 6. Spor. tr. 7. in 7. Præc. c. 6. n. 80. Mol. D. 512.* et alii infra citandi: Ratio, tum quia juxta Canones (ut pro certo habet *Dian. p. 7. t. 9. R. 3.*) damnantur de mortali clerici publicè et frequenter aleis ludentes, tum quia, licet Canones prohibentes hodie non sint in tota sua observantia (ut concedunt *Less. et Lugo ll. cc. ac Fill. tr. 37. c. 4. n. 59*), tamen non sunt omnino aboliti, cùm lusus alearum de ipso jure naturali notabiliter dedebeat statum ecclesiasticum, ut mox dicemus dubio sequenti.

897. — Dub. 2. an peccent graviter Clerici frequenter ludentes aleis, etsi in parva quantitate? *Prima sententia* negat, quam tenent *Sylo. v. Ludus. q. 4. Nao. Sum. c. 19. n. 12.* item *Abb. S. Anton. Gutt. Lop. ap. Sanch. dub. 28. n. 6.* Ratio istorum, quia frequentia ludendi, licet agravet peccatum, non tamen mutat speciem, ut de veniali reddat mortale. Affirmat verò *secunda sententia* communissima, quam sequimur, et tenent *Cajet. 2. 2. q. 168. art. 3. dub. 3. Ang. v. Ludus, n. 4. Arm. eod. verb. §. 4. Hurt. de Just. D. 8. diff. 3. Viva de Contr. q. 9. art. 4. n. 6. Sanch. l. c. n. 7. cum Alcoz, et Palac. Laym. l. 3. tr. 4. c. 21. n. 1. Mol. D. 512. Less. c. 26. n. 6. Roncag. de Ludo c. 1. q. 3. R. 2. Spor. l. c. n. 80 et Dian. cum aliis dict. Res. 3. et p. 4. R. 183, ubi vocat hanc sententiam communem, atque ab ea non discedendum. Idem sentit *Bus.* ut supra (modo tamen ludus non solum sit frequens, sed etiam per longum tempus, ut etiam loquuntur *Less. et Wigandt t. 8. Ex 4. n. 77.*) Ratio, quia, ut jam supra indicavimus, et ut docent *Sanch. n. 6. et Mol. ac. Ronc. ll. cc.* frequentia talis lusus de jure naturæ dedecet valde Ecclesie ministros. Neque consuetudo id excusare potest, quia, ut Pontifex declaravit in c. *Inter dilectos, de Vita et honest. Cler.* talis consuetudo, tanquam vera corruptela, est omni tempore improbanda et removenda. Qualis autem sit hæc frequentia mortalís? *Bordon* putat esse ludere semel in hebdomada, sed *Roncaglia* meritò id putat nimis rigidum. Inò *Less. d. n. 6. et Wigandt l. c.* sentiunt non dammandos de mortali clericos ludentes ad breve tempus, etsi crebrò, recreationis causa, nisi propria statuta Diœcesis vel Ordinis id prohibeant.*

898. — Dub. 3. an peccent graviter Clerici ludentes aleis in